

„Mindkettőnek segítenie kell az ismeretterjesztést...”

— Hozzászólás a HÁZIKÖNYVTÁR — KÖZKÖNYVTÁR vitához —

„A könyvterjesztés és a könyvtárak együttműködése ma még nem a házi könyvtár-közönyvtár kapcsolatában ölt testet” — írja Varga Sándor *A könyvtáros* 1963. évi 5. számában. Ezzel a megállapítással azért nem érthetünk egyet, mert éppen az együttműködés elvi és módszerbeli alapkérdéseit hagyja figyelmen kívül. A könyvtárnak és a könyvterjesztésnek már most a házi könyvtár-közönyvtár perspektívájában kell együttműködnie.

A célunk az, hogy a rendszeres könyvtárlátogatók rendszeres könyvvásárlók legyenek, és fordítva: aki a saját maga által vásárolt vagy ajándékba kapott könyveken keresztül szerette meg az olvasást, előbb utóbb rendszeresen látogassa valamelyik közönyvtárat is. A feladat tehát közös: olvasóvá nevelni azokat, akiknél még nem vált életszükségletté a könyv, ellátni olvasnivalóval azokat, akiknek már hiányérzetük támad, ha nem olvasnak. Hogy ki hol kezdje az olvasást, a saját könyvein, vagy könyvtári könyveken, nem lehet meghatározni! Minél több embert kell tehát megnyernünk a könyvtárak, az olvasásnak, s ez a nehezebb kérdés, nem pedig a már olvasó emberek ellátása olvasnivalóval. A könyvtárak statisztikai adatai szerint nemcsak az olvasók és a kölcsönzött kötetek száma emelkedik évről évre, hanem az egy olvasó által kölcsönzött kötetek száma is, ami arra mutat, hogy egyre több a rendszeres olvasó, s egyre kevesebb a statisztikát növelő ún. „holt lélek”. S ugyanezt mutatják a könyvterjesztés adatai is: egyre növekszik az eladott könyvek száma és értéke, valamint az egy lakosra jutó forintátlag. Nagyobb részt ezeknek az állandó olvasóknak-vásárlóknak köszönhetjük eredményeink tekintélyes hányadát.

A megyénk, Komárom megye néhány községében, valamint a művelődési autóval szerzett tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a könyvtár és a könyvterjesztés nem akadályozója, „ellensége” egymásnak. Mindegyik hathatós segítőtje, „testvére” kell hogy legyen a másiknak. Hangsúlyozom: *kell, hogy az legyen*, mert ma még nem az, vagy csak nagyon kevés helyen tapasztalható a kölcsönös segítség. Sok helyen pedig mindig él az a hibás szemlélet, hogy a könyvtár rontja a könyvesbolt vagy könyvbizományos üzletét, illetve az eladott könyvek árnyában csökken a könyvtárak kölcsönzött kötetek száma. Holott mind a

könyvterjesztés, mind a könyvtár csak eszköze a közös népművelési célnak, az olvasás minél szélesebb elterjesztésének.

Faludi András írja (*Élet és Irodalom* 1963. 2. sz.), hogy ha az általa javasolt megyei terjesztő központokat létrehoznák, ezek el tudnák érni könyv-papírbolt létesítését legalább a nagyobb községekben. Valóban szükség van arra, hogy a könyvbizományos néhány ezer forintnyi készlete helyett bővebb választék álljon a vásárlók rendelkezésére. Ez azonban nem oldaná meg a „kereskedelem vagy népművelés” égető kérdését, a könyvterjesztés sok helyen továbbra is kevésbé hozzáértő, a könyvet csak árucikknek tekintő emberek kezébe kerülne, s a könyvterjesztés népművelési céljai hátérbe szorulnának. Véleményem szerint sokkal célszerűbb lenne a Szita Ferenc által is említett könyvtár-könyvesbolt „kombinát” létrehozása a nagyobb községekben, a papír-írószer pedig megfelelő helyet találna az „Iparcikk” vagy „Vegyes iparcikk” boltban, a fotocikkek — mert már ezekre is szükség van falun — és más effélék társaságában.

A tiszteletdíjas könyvtárosok esetében ma még nehezebb a megoldás. Talán nem is a többek által említett anyagi érdekeltség a fő probléma, hanem az időhiány. A legtöbb községi könyvtáros pedagógus, akinek főfoglalkozása is sok társadalmi munkával jár, ráadásul a könyvtári tevékenységen felül is van „iskolán kívüli” társadalmi munkája. A könyvtárak tanácsi kezelésbe adása után megszaporodtak a könyvtári ügyviteli teendők is, részben az olvasók számának növekedése, részben az önálló könyvtár megkövetelte többletfeladat (szerzeményezés, leltározás, katalógus készítés stb.) következtében. Az 1961. évi tiszteletdíj rendezés alkalmával legtöbb köz-

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrövidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére speciálizált könyvkötészetében.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

ségben emelkedett a kölcsönzési idő és a forgalom is. A községi könyvtárak nagy részében már abban az évben túlszárnyalták a kölcsönzési normákat, s ma már kétszer-háromszor annyit kölcsönöznek évente, mint a lakosság száma szerint megállapított kölcsönzési norma. Hogy a nagyobb forgalmat le tudják bonyolítani, néhol hivatalosan is növelték a kölcsönzési időt, más helyeken pedig „illegálisan” hosszabbítják meg, vagyis az egyes kölcsönzési napokon a kölcsönzési időn túl (néha egy-két órával is!) kölcsönöznek. Tehát aki jó könyvtári munkát végez, annak legtöbbször már nincs ideje könyvbizományosságot is vállalni. Megyénkben a néhány könyvtáros-könyvbizományos mindkét feladatát jól látja el, viszont mindegyik panaszkodik, hogy óriási a megterheltsége.

Mindezek ellenére a könyvterjesztői és a könyvtárosi munka egy kézbe adása több haszonnal jár, mint amennyi a hátránya. Hasznos a könyvtáros és a könyvterjesztő számára is, de még hasznosabb az olvasók és a vásárlók számára, ha a népművelési célok elérését számítjuk. Mert még a rendszeres könyvvásárlók között is kevés akad, aki egy-egy könyv megvétele előtt — kivéve ha határozott igényvel vásárol — ne kérné az eladó véleményét, tanácsát, amely sokszor befolyásolja a kiválasztást. Ízlésnevelési és házi könyvtár kialakítási szempontból sokkal jobban tud tanácsot adni a könyvtáros, aki rendszeresen foglalkozik a

könyvvel, mint a papírkereskedő. Ha házi könyvtárak kialakításáról beszélünk, nem szabad elfeledkeznünk a sorozatok (elsősorban szépirodalmi és ifjúsági sorozatok) előfizetőiről sem. Nagyon sok vásárló ezen kezdi a házi könyvtár kialakítását, ki azért, mert egy szép sorozat jól mutat a vitrinben, ki pedig már azért, mert otthonában szeretné tudni a magyar, illetve világirodalom klasszikus alkotásait, vagy össze akarja gyűjteni a kötelező olvasmányokat leendő iskolás gyermeke számára. Sajnos, az előfizetőknek csak kis hányada kerül még ki a parasztság köréből, nagyobb részük a falun élő munkások (bejáró dolgozók, akik esetleg a vonaton olvasnak), alkalmazottak, értelmiségiek vagy egyéb foglalkozásúak közül való. A sorozatok közül legnépszerűbb az *Aranykönyvtár* és *Az én könyvtáram*. A sorozaton kívüli művek közül is általában szépirodalmiakat vásárolnak, és csak kisebb mértékben ismeretterjesztő könyveket, mégpedig elsősorban szakácskönyveket, horgoló-minta könyveket, dalos füzeteket. Általában az eladott könyvek 85–90%-a szépirodalmi mű.

Egységes népművelésről beszélünk, ezt szeretnénk megvalósítani, és helyenként már többé kevésbé sikerült is. A falusi ismeretterjesztésben népszerűvé váltak a tsz-akadémiák, az üzemekben pedig a munkásakadémiák. Rendszeres látogatóik között nemcsak azok találhatók meg, akik valamiféle funkciót viselnek — és ezért számukra szükséges vagy legalább is hasznos az előadások látogatása —, hanem olyan hallgatók is vannak, akik nem a funkció miatt, sokkal inkább érdeklődésből, továbbképzési igényből vesznek részt az előadásokon. Legtöbb helyen azonban egy nagyon lényeges dolog hiányzik: a könyv. A könyvbizományos még néha-néha megtalálható eladó könyveivel a helyszínen, de a könyvtáros ritkán viszi oda kölcsönözhető könyveit. Az előadók is csak kevés esetben hívják fel a hallgatók figyelmét a témába vágó könyvekre. Pedig lényegében minden ismeretterjesztés alapja a könyv, hisz még a legjobb előadás is csak vázlatosan ismertethet egy-egy témát, témakört, inkább csak felhívja a problémákra a figyelmet. Ám csak akkor válhat teljes értékűvé, ha azt is megmutatja, hogy hol található a kérdésről bővebb, önművelés útján is elsajátítható tudásanyag. Tehát nemcsak a könyvterjesztésnek és a könyvtárnak kell együttműködnie, hanem mindkettőnek segítenie kell az ismeretterjesztést, az ismeretterjesztésnek pedig segítenie kell az olvasás terjedését, amellyel egyben önmagát, az előadásos ismeretterjesztés hatékonyságát is segíti. (Mészáros Antal)

A brüsszeli világkiállításra készített halasi csipke